

מערך שיעור

חלוציות ואנרכיזם

רקע

בשנים האחרונות אנחנו עדים לדרישות שונות לשינוי, מחאות, תהליכי מחאה ורצון מצד אזרחים וכוחות רבים בשטח לשינוי בפועל של המציאות. חלק מתהליכי השינוי מבורכים ומתנהלים בתוך המרחב הדמוקרטי בכלים אזרחיים ופוליטיים לגיטימיים, אבל חלק מהשינויים מתרחשים דווקא מתוך מעשים של יחידים או קבוצות הפועלים על גבול המעשה הדמוקרטי (או מחוצה לו במודע או שלא). אז איך בוחנים מתי מעשה מסוים הוא לגיטימי ואף מעיד על מעורבות ונקיטת יוזמה אזרחית ומה קו הגבול שהופך משהו מיוזמה מבורכת למעשה אנרכיסטי השובר את המסגרות החברתיות? בשיעור הקרוב נבקש לעסוק בשאלות האלו.

שלב א' – פתיחה

נציג לכיתה שמות של דמויות/קבוצות ונבקש מהם למקם אותם על הציר הבא:



- נחשון בן עמינדב
- קרח ועדתו
- פנחס בן אלעזר
- אסתר המלכה
- דוד בן גוריון
- אליעזר בן יהודה
- חומה ומגדל
- נוער הגבעות

[למורה: ניתן להשתמש בתמונות כדי להמחיש לכיתה טוב יותר אם פחות מכירים]

לאחר המיקום על הציר נשאל את הכיתה האם הם יודעים להגדיר מהו אנרכיזם ומהי חלוציות?

את התשובות השונות נכתוב על הלוח, לאחר מכן נקריא לכיתה את ההגדרות מתוך מילון: Oxford

אֲנַרְכִיזְם: תְּנוּעָה מְדִינִית חֲבֵרִיתִית, שֶׁעֲקָרָהּ: נְשִׁילִית כָּל שְׁלֹטוֹן בְּעַל סְמֻכּוּת נֶשֶׁל כְּפִיָּה, נְשִׁיוֹן, הִתְאַדָּגוּת חֲפְשִׁית נֶשֶׁל קְבוּצוֹת בְּלִי שְׁלֹטוֹן וּבְלִי כּוֹחַ כְּפִיָּה.

חֲלוּצִיּוּת: מַעֲשֵׂה הַחֲלוּץ, הַלִּיכָה בְּרֹאשׁ, הַעֲפָלָה וְכַבּוּשׁ נֹעֵד.

מערכ שיעור

- מה דעתך על ההגדרות?
- האם בעקבות ההגדרות הייתם משנים את המיקום של אחת הדמויות?

שלב ב' – הצגת מקרה

נצפה יחד [בסרטון המצורף](#) למערכ השיעור, מתוך אתר יסודות.

[למורה: אם קשה לכיתה להבין את הסרטון ניתן להיעזר בשאלות כמו "מי מהדמויות נמצא מחוץ לנורמה?" או "מה הוא מנסה להשיג במה שהוא עושה?"]

- אלו תחושות (נחת/אי נחת) עלו בך במהלך הצפייה בסרטון?
- עם איזו מהדמויות הרגשת את ההזדהות הגדולה ביותר? עם איזו פחות? האם ניתן להסביר זאת?
- איפה הייתם ממקמים את הדמויות מהסרטון על הציר הקודם?

שלב ג' – לימוד

נחלק את הכיתה לשני חלקים ולכל אחת מהם ניתן את שני הקטעים ללימוד משותף בעזרת השאלות המנחות הבאות:

- הסבירו במילים שלכם מה כוונת חז"ל בדברים?
- האם מה שמתואר כאן הוא מעשה חלוצי או מעשה אנרכיסטי?
- האם דברי חז"ל יכולים לעזור לנו לתאר את קו הגבול בין הדברים?

תלמוד בבלי סוטה דף ל"ו

"תניא היה ר"מ אומר כשעמדו ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים קפץ שבטו של בנימין וירד לים תחילה שנאמר שם בנימין צעיר רודם אל תקרי רודם אלא רד ים והיו שרי יהודה רוגמים אותם שנאמר שרי יהודה רגמתם לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן לגבורה שנאמר ובין כתפיו שכן

אמר לו רבי יהודה לא כך היה מעשה אלא זה אומר אין אני יורד תחילה לים וזה אומר אין אני יורד תחילה לים קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה שנאמר סבבוני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עוד רד עם אל ועליו מפרש בקבלה הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש טבעתי ביון מצולה ואין מעמד וגו' אל תשטפני שבולת מים ואל תבלעני מצולה וגו'

באותה שעה היה משה מאריך בתפלה אמר לו הקב"ה ידידי טובעים בים ואתה מאריך בתפלה לפני אמר לפניו רבונו של עולם ומה בידי לעשות אמר לו דבר אל בני ישראל ויסעו"

מערך שיעור

מדרש תנחומא נוח יג, יד

"אמר נח, ברשות הקב"ה נכנסתי... עכשיו אצא שלא ברשות? אמר לו הקב"ה, רשות אתה מבקש הרי לך רשות צא מן התיבה. אמר ר' יהודה בר אילעי, אילו הייתי שם הייתי שובר את התיבה ויוצא לי משם"

לאחר הלימוד כל קבוצה תשתף את שאר הכיתה בדברים איתם נפגשה ועם המסקנות שלה ביחס אליהם.

שלב ד' – דיון חינוכי

נציג לתלמידים קטע מתוך [הכתבה הבאה](#) על מנהל בית ספר לא שגרתי [מדקה 8:26-6:39]:

- איך לדעתכם הייתם מתייחסים למנהל כזה בבית הספר?
- האם מחאה של תלמידים היא לגיטימית או בסיס לאנרכיה?
- איך לדעתכם ניתן לחנך למעורבות פעילה מבלי להרוס?

שלב ה' – פעילות סיכום

נעשה סקר קצר בכיתה בהרמת יד:

- מי משתתף/ת בפעילות חברתית או אזרחית?
- האם הייתם ממשיכים לעשות את זה גם אם זה היה אסור? אם כן, למה?

[למורה: במדינה דמוקרטית חשוב לנו לעודד יוזמות ומעורבות אזרחית ויחד עם זאת אנחנו כאנשי חינוך צריכים לדעת ליצור אצל הנוער את חוש הביקורת שיוזע להבחין בין יוזמה שמקדמת את המדינה ואת הסביבה ויחד עם זאת לא שוברת את "כללי המשחק" ובין יוזמה שאמנם אולי הכוונות שלה טובות אבל במעשיה היא מערערת על עצם ההתנהלות במדינה דמוקרטית]

נסיים בדברי המדרש בקהלת רבה:

"בְּשִׁעָה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם הָרָאשׁוֹן נָטְלוֹ וְהִחְזִירוֹ עַל כָּל אֵילָנֵי גֵן עֵדֶן וְאָמַר לוֹ: רְאֵה מַעֲשֵׂי כְּמָה נְאִים וּמְשׁוּבָּחִין הֵן וְכָל מָה שֶׁבָּרָאתִי-בְּשִׁבְלֶךָ בְּרָאתִי, תֵּן דַּעְתְּךָ שְׁלֹא תִקְלָקֵל וְתַחְרִיב אֶת עוֹלָמִי, שְׂאֵם קִלְקֵלֶת אֵין מִי שְׂיִתְקֶן אַחֲרָיִךְ."